

УДК 784(477.83)

Свєнєія Шунєвич, доцент кафедри народних музичних інструментів та вокалу
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ВНЕСОК А. КОС-АНАТОЛЬСЬКОГО У РОЗВИТОК РОЗВАЖАЛЬНОЇ МУЗИКИ У ГАЛИЧИНІ

У статті робиться спроба розглянути етап становлення розважальної музики на Галичині та охарактеризувати танго-солоспіви Анатолія Кос-Анатольського.

Ключові слова: вулична пісня, розважальна музика, танго, фрази, акорди.

В статье делается попытка рассмотреть этап становления развлекательной музыки на Галичине и охарактеризовать танго-солопения Анатолия Кос-Анатольского.

Ключевые слова: уличная песня, развлекательная музыка, танго, фразы, аккорды.

An attempt to consider the stage of becoming of entertaining music on Galichina and describe the tango a solo singing of Anatolia Kos-Anatol'skogo is done in the article.

Keywords: street song, entertaining music, tango, phrases, chords.

Постановка проблеми. Попри свою унікальність, галицька розважальна музика тривалий час не досліджувалась. Тільки у 20 – 30 рр. ХХ ст. розважальна музика стає об'єктом уваги галицьких музикознавців. На сторінках музичних видань з'являються матеріали, присвячені проблемам розвитку жанру, але вони не носили наукового характеру. Польська ідеологічна цензура, німецька окупаційна влада і радянська не приділяли уваги розважальній музиці. Тому цілий пласт української музичної культури залишився непоміченим і недостатньо вивченим музикознавцями.

Актуальність теми зумовлена потребою комплексного дослідження виникнення основних етапів становлення та розвитку розважальної музики у Львові, та необхідністю визначення специфіки естрадної музики А. Кос-Анатольського (зокрема, його танго-солоспівів) та значення цієї сфери його творчості як одного з вагомих явищ української розважальної музики.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Окремі розвідки про розважальну музику існують, зокрема, цій темі присвячені певні розділи праць О. Зелінського, О. Паламарчук, О. Козаренка, Л. Кияновської, окремо слід вказати на монографії А. Терещенко і Й. Волинського, присвячені А. Кос-Анатольському, також дослідження О. Гнатишин та Й. Єрміня, де розглядаються окремі сторони творчості композитора.

Мета статті полягає у розкритті характерних особливостей естрадного напрямку (зокрема танго-солоспівів) у творчості А. Кос-Анатольського, місця та його впливу на українську розважальну музику.

Виклад матеріалу. Історія зародження “легкого жанру” у Львові починається приблизно з II половини ХІХ ст., коли почався швидкий економічний розвиток міста. Одним з найпотужніших явищ міської субкультури, яке в процесі свого розвитку стало підґрунтям для кристалізації естради як самостійного напрямку музики, були львівські вуличні (ще їх називали “батьярські”) пісні.

Вуличні пісні були популярними до I Світової війни та у міжвоєнні (20 – 30) роки. До війни виникли так звані “пісеньки львівського передмістя”, які стали результатом взаємодії кількох соціокультурних процесів: проникнення та асиміляція польських, російських, австрійських та угорських народних пісень на галицький фольклорно-музичний ґрунт, виконання в розважальних закладах спрощених варіантів опереткової музики, та взаємовпливу міського фольклору та професійних розважальних жанрів. Період 20 – 30 рр. характерний тим, що в процесі професіоналізації та комерціалізації естради львівська вулична пісня поступово переноситься на естрадну сцену та перестає бути власне вуличною та припиняє своє існування. Проте львівська вулична пісня виконала свою історичну місію – вона не тільки стала потужним чинником, що сприяв зародженню та розвитку у Львові поширеного в Європі соціально-музичного явища під назвою “третій пласт”, але й явила світу характерну львівську говірку та вуличну пісню під назвою “батьярівка” [4, 5].

Важливим історичним чинником зародження та розвитку легкого жанру стали ярмаркові комедії, естрадні виставки ХVІІ ст., театральні п'єси сатиричного напрямку. Львів не залишився

ВНЕСОК А. КОС-АНАТОЛЬСЬКОГО У РОЗВИТОК РОЗВАЖАЛЬНОЇ МУЗИКИ У ГАЛИЧИНІ

осторонь цих загальноєвропейських музично-театральних процесів, і одним з перших їх втілень став студентський театр малих форм “Золотий усміх” під керівництвом А. Кос-Анатольського. У 30-ті роки поряд з польськомовною естрадою зароджувався український розважальний жанр, найяскравішими представниками якого були А. Кос-Анатольський, В. Стоне-Балпарович, Б. Веселовський.

З приходом радянської влади, з одного боку, ослабло зусилля польськомовного репертуару, а з іншого – ідеологічний тиск, який чинила на мистецтво тоталітарна держава, певною мірою стримував та обмежував розвиток української розважальної музичної культури. У роки німецької окупації дещо ослабився цензурний тиск і розважальний жанр почав дещо прогресувати. Головним його стає театр малих форм “Веселий Львів”. У післявоєнний час, коли радянська ідеологія вела боротьбу з так званою буржуазною музикою, Західна Україна була певною “естрадною оазою” в країні. У 60-ті роки, коли послабла ідеологічна цензура, активно починає працювати нове покоління львівських композиторів естрадного жанру: Мирослав Скорик, Богдан Янівський, Ігор Іванов, а пізніше “символ” української естради 70-х років Володимир Івасюк. Їхні кращі твори стають новим етапом розвитку української естрадної пісні.

У музичній культурі Галичини значне місце посідає розважальна музика, зокрема, танго як одна з її складових частин. До цього танцю у своїй творчості звертались Богдан Веселовський, Євген Козак, Ярослав Барнич. Відоме танго Я. Барнича “Туцулка Ксеня” – мелодія, яка “за останні півстоліття стала одним з найпопулярніших творів народно-пісенного репертуару” [5, 4].

Одним з яскравих представників так званого “тангового” напрямку в розважальній музиці є Анатолій Кос-Анатольський, який написав близько двадцяти творів у ритмі цього танцю. На теренах Західної України немає композитора, який досягнув би більших успіхів у цій галузі “легкої музики”, бо з часу заснування театру малих форм “Веселий Львів” під музичною орудою А. Кос-Анатольського (1942 – 1943) і донині його солоспіву у ритмі танго залишаються популярними не тільки на Галичині. Чимало співаків мають у своєму репертуарі танго А. Кос-Анатольського. У свій час великою популярністю користувалось тріо у складі Народних артисток України сестер Ніни, Марії та Даниїли Байко, які активно пропагували твори композитора. Відомим виконавцем танго композитора є Народний артист України Володимир Ігнатенко. 5 грудня 1999 р. у

Львові в рамках фестивалю, присвяченого 90-річчю від дня народження композитора, відбувся концерт під назвою “Невідомий Кос-Анатольський”. На сцені концертного залу ім. С. Людкевича прозвучали розважальні твори композитора у виконанні Володимира Ігнатенка, солістки Львівської опери Світлани Разіної-Дорофєєвої, квартету “Ретро-шлягер” та заслуженої артистки України Лесі Боровець.

У своїх творах даного жанру А. Кос-Анатольський поєднав як традиції класичного танго, так і нові риси, яких набував цей танець за час свого існування.

Танго виникло на межі XIX – XX ст. в Аргентині. Спочатку це були веселі куплети, які в жартівливій формі відображали риси життя столиці – м. Буенос-Айреса. Вони увібрали в себе елементи мелодики та ритміки кубинської габанери і аргентинської мілонги. В основі танцю лежала проста двочастинна форма, яка складалась з двох восьми тактових періодів.

У результаті того, що поступово в танго основного значення почала набувати хореографія, відбулось “входження” цього танцю в аристократичні салони. Змінилась структура танцю: збагатилась мелодія, яка стала більш танцювальною, насиченішим став гармонічний план, замість “гротескного” мажору з’явився мінор.

Аргентинський композитор Анхел Вілолодо у 1905 р. написав одне з перших професійне танго під назвою “El cholo”.

У Європу танго потрапляє в XX ст. У Парижі відомий хореограф Камілле організовує танцювальний турнір з танго, з’являються “танго-плаття”, “танго-зачіски”, “танго-парфуми”. У Німеччині в структуру танго проникають джазові елементи, танго набуває рис сентиментальності, серенадності. В Англії 1920 – 1922 рр. відбулись дві конференції зі стандартизації танго саме, як танцю. “Танговий крок” мав зайняти проміжне положення між фокстротом та вальс-бостоном.

Процес популяризації танго не оминув і Україну, особливо її західні терени. Композитори Галичини намагались бути в руслі розвитку музичної культури загалом та розважальної музики зокрема. У I половині XX ст. у Львові плідно працювали такі корифеї розважальної музики як Б. Веселовський, Я. Барнич, Є. Козак, А. Кос-Анатольський.

А. Кос-Анатольський написав близько двадцяти творів у ритмі танго. Це танго-солоспіву, фрагменти з балетної музики, окремі номери музичного супроводу до драматичних вистав. Вагоме місце займають танго-солоспіву. Перший

ВНЕСОК А. КОС-АНАТОЛЬСЬКОГО У РОЗВИТОК РОЗВАЖАЛЬНОЇ МУЗИКИ У ГАЛИЧИНІ

“Вернися знов до мене” написаний в 1943 р., а останній “Волинське танго” – в 1982 р. тексти були написані самим композитором – “Аргентиночка”, “Замріяний став”, “Золоті гори”, “Зірки серпневі”, “Танго кохання”, а також відомими поетами, серед яких Р. Братунь – “Київське літо”, “Білі троянди”, “Банджо”, Й. Струцюк – “Волинське танго”, Г. Прогас – “Люблю сині очі”.

Більшість творів цього жанру написана у традиціях європейського танго-шлягеру. Про це свідчать назви творів, їхня музика і текст, форма солоспівів. Показовими є лірично-сентиментальні “Танго кохання”, “Вернися знов до мене”, “Люблю сині очі”. Образною сферою цих творів є інтимна лірика, яка подається у вигляді “розмови-сповіді”.

Темі Карпат присвячений солоспів “Золоті гори”, Волині – “Волинське танго”.

Композиційна будова танго-солоспівів А. Кос-Анатольського витримана в рамках європейського танго-шлягеру: вступ, заспів (переважно в мінорі) та приспів (мажорний). Вступні частини більшості творів невеликі за розміром (4 – 5 тактів). Винятком є танго “Аргентиночка”, де вступ має 8 тактів, і витриманий у традиціях аргентинського танго. Заспіви та приспіви приблизно рівні за розмірами, що і є однією з ознак танго-шлягеру.

Мелодика танго-солоспівів композитора увібрала в себе риси європейського танго-шлягеру і українських пісень. Опіраючись на європейські традиції, А. Кос-Анатольський у більшості своїх творів цього плану будує мелодію, яка яскраво виражає сентиментальність. Для цього він застосовує низхідні півтонові фрази та короткі синкоповані мотиви, які часто мають діапазон зменшених інтервалів. Приспіви автор будує в більшості творів на основі української пісні із застосуванням широких розспівних фраз, які мають висхідний стрибок з подальшим його заповненням (“Білі троянди”), або плавний, гамоподібний рух з елементами оспівування окремих звуків (“Київське літо”), часто мелодія складається з висхідних або низхідних секвенцій (“Банджо”, “Люблю сині очі”). Характерним прийомом у приспівах є підготовка кульмінації мелодичного розвитку за рахунок поступового розширення діапазону мотивів та фраз (“Волинське танго”). Широко застосовуються також фрази, які мають у собі затримання та оспівування окремих звуків мелодії (“Вернися знов до мене”, “Замріяний став”).

Для тонального плану танго А. Кос-Анатольського характерним є співставлення мінорного заспіву та мажорного приспіву (“Люблю сині очі”, “Зірки серпневі”, “Танго

кохання”). Поряд з “дволадовими” творами зустрічаємо танго, написані в одному ладі (“Вернися знов до мене”, “Банджо”). Окремо виділяється танго “Аргентиночка”, де кожна частина написана в окремій тональності (вступ – Ре-мажор, заспів – ре-мінор, приспів – сі-мінор, Ре-мажор).

Ритмічною основою супроводу мелодичної лінії характерний стандартний танговий ритм (“Волинське танго”, “Люблю сині очі” та ін.). Проте досить часто у заспівах композитор використовує вільний супровід, який оснований на арпеджованих акордах (“Білі троянди”, “Замріяний став”). Заспіви побудовані на коротких ритмічних мотивах, а у приспівах застосовуються довгі тривалості, характерні для танго тріольні структури. Винятковим є солоспів “Банджо”, в якому метро ритмічна основа однопланова, побудована на пунктирних ритмах. Партія фортепіанного супроводу складається переважно з арпеджованих акордів, які імітують гру на банджо.

Гармонізація танго-солоспівів поєднує в собі як типові “тангові звороти”, так і оригінальні. Часто застосовуються плагальні послідовності акордів (“Зірки серпневі”, “Київське літо”), відхилення в субдомінантові тональності (“Волинське танго”, “Танго кохання”). Композитор часто застосовує органний пункт, особливо на початку деяких творів (“Аргентиночка”, “Банджо”). Для надання більшій виразовості мелодіям А. Кос-Анатольський застосовує акордову альтерацію. Так, в “Танго кохання” альтерована домінанта надає мелодії світлого забарвлення.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, бачимо, що композитор у своїй розважальній творчості опирається на різноманітні чинники, які сформували оригінальні композиційні прийоми, специфіку ритмомелодики та ладогармонічного мислення. Пісенна творчість А. Кос-Анатольського тісно пов’язана з розважальною культурою Галичини першої третини ХХ ст. Вона не просто увібрала в себе комплекс новітніх жанрів, форм, способів музичного вислову – вона стала вищим етапом розвитку жанру в післявоєнний час. Переважна більшість творів цього жанру написана композитором у традиціях європейського танго-шлягеру. Про це свідчать назви творів, їхня музика і текст, форма солоспівів. Слід зазначити, що творчість А. Кос-Анатольського в жанрі розважальної музики і, особливо в створенні танго, є цікавою та багатогранною. Композитор адаптував європейське танго в галицьку розважальну музику

З ІСТОРІЇ ВИНИКНЕННЯ ТА СТВОРЕННЯ ХОРОВИХ КОЛЕКТИВІВ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОГО УЧИЛИЩА ІМЕНІ Ф. КОЛЕССИ

і додав до цього жанру багато нових цікавих елементів. Він підняв цей напрямок розважальної музики на якісно новий рівень та вніс вагомий внесок у розвиток танго не тільки на теренах Галичини, але й у масштабі всієї України.

1. Волинський Й. Анатолій Йосипович Кос-Анатольський. Нарис про життя і творчість. – Київ: Мистецтво, 1965 р.

2. Конончук В. Пісенна творчість Анатолія

Кос-Анатольського в контексті становлення розважальної музики Галичини. – Львів, 2006 р.

3. Пичугин П. Танго и его история // Советская музыка, 1962 р.

4. Терещенко А. Анатолій Йосипович Кос-Анатольський. Нариси про життя і творчість. – Київ: Музична Україна, 1986 р.

5. Філоненко Л. Ярослав Барнич: науково-популярний нарис. – Дрогобич: Відродження, 1999 р.

Стаття надійшла до редакції 03.12.2009

УДК 78.087.68(477)

Михайло Ковбасюк, доцент кафедри музичного мистецтва
Людмила Слесарева, асистент кафедри музичного мистецтва
Львівського національного університету
імені Івана Франка

З ІСТОРІЇ ВИНИКНЕННЯ ТА СТВОРЕННЯ ХОРОВИХ КОЛЕКТИВІВ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОГО УЧИЛИЩА ІМЕНІ Ф. КОЛЕССИ

У статті висвітлюється значення хорових колективів Львівського музично-педагогічного училища імені Ф. Колесси у підготовці вчителів музики та керівників хорів. Розкрито мету та завдання училища, накреслено шляхи збереження досягнень та традицій минулих поколінь в умовах сьогодення.

Ключові слова: хоровий колектив, капела, диригент, хормейстер, композитор.

В статье освещается значение хоровых коллективов Львовского музыкально-педагогического училища имени Ф. Колесси в подготовке учителей музыки и руководителей хоров. Раскрыта цель и задание училища, начерчены пути сохранения достижений и традиций прошлых поколений в условиях настоящего.

Ключевые слова: хоровой коллектив, капелла, дирижер, хормейстер, композитор.

In the floor the value of choral collectives of Lvov musical pedagogical school of the name of F. Kolessi lights up in preparation of music and leaders of galleries masters. A purpose and task of училища is exposed, the ways of saving of achievements and traditions of past generations are drawn in the conditions of today.

Keywords: choral collective, choir, leader of choir, choir-master, composer.

Постановка проблеми. На Львівщині професійне хорове мистецтво розвивалось завдяки зусиллям випускників музичних навчальних закладів, виняткове місце серед яких займало Львівське музично-педагогічне училище імені Ф. Колесси. Тут формувалися паростки професійної педагогічно-хорової майстерності. Зароджувалися студентські навчальні хори усіх типів, які згодом ставали еталоном навчально-виховної та творчої роботи для інших педагогічних училищ України.

Актуальність даного дослідження засвідчує потребу виховання нової висококваліфікованої плеяди вчителів музики для загальноосвітніх шкіл. Найвідповідальнішим завданням комплексної системи підготовки вчителів є створення своєрідної школи хорового співу, центральної

дисципліни для майбутніх диригентів, де вони на практиці можуть оволодівати особливостями контакту з хором, реалізувати технічні виконавські навички, створюючи художній образ. Тому, без сумніву, таку навчальну одиницю, як хор, можна називати навчально-творчою лабораторією.

На даному етапі розвитку музичної культури є необхідність вивчення здобутків хорових колективів музично-педагогічного училища ім. Ф. Колесси, та їх внесок у сучасний розвиток музичного виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За даною проблемою сучасними авторами опубліковано незначну кількість робіт. Різні аспекти цієї проблеми досліджують В. Лига, М. Телюк, М. Бурбан.

Мета статті – на основі аналізу діяльності